

Kermisvermaak: menselijke rariteiten en attracties

Kermis na kermis wordt momenteel vanwege corona afgelast. Het kermisseizoen had al in volle gang moeten zijn. Voor alsnog is de Roosendaalse kermis (4-10 september) niet afgeblazen. De geschiedenis herhaalt zich! Vanwege cholera-epidemieën werden Brabantse kermissen in de negentiende eeuw eveneens tijdelijk verboden.

Op deze kermissen werden allerlei attracties, kunsten en merkwaardigheden getoond. Reuzen, dwergen, arm- en beenlozen en showfreaks (zoals de dikke dame, de vrouw met drie borsten of de vrouw met de baard) lieten zich vanwege hun bijzondere verschijningsvorm exposeren en exploiteren.

“Komt dat zien! Komt dat zien!” De tentoongestelde mens werd als bezienswaardigheid aangeprezen. Mensen konden zich met open mond hieraan vergapen. Veel bekijks trok op de kermis in Putte de reus van Rotterdam. Zo ook het kleinste vrouwtje aller tijden uit Ossendrecht: Johanna Paulina Musters (26 februari 1878 - 15 februari 1895). Ze was het zevende kind uit een timmermansgezin en zag eruit als een levende pop. Haar ouders, broers en zussen waren normaal van postuur. Voor haar tweede levensjaar werd ze al door haar vader tegen betaling tentoongesteld op markten en kermissen in de streek. Na zijn dood in 1889 werd zwager en Belgische kermisreiziger Sjef Verschueren haar impresario. Onder zijn leiding ging ze op tournee door Nederland, België, Duitsland en Frankrijk en deed ze ook theaters aan. Tijdens de voorstelling deed ‘Princesse Pauline’ (haar artiestennaam) wat acrobatische kunstjes, sprak enkele zinnen in verschillende talen, zong een liedje en maakte een dansje met willekeurige heren uit het publiek als bewijs dat ze een echt mens was en geen pop. De massaal toegestroomde bezoekers stonden perplex en het geld stroomde binnen. Het impresariaat loog steevast over haar leeftijd en lengte (48 cm in plaats van na haar dood opgemeten 61 cm). Haar vertrek per boot naar New York in december 1894 voor voorstellingen in Proctor’s Theatre op Broadway werd haar

uiteindelijk noodlottig. Ze stierf op 15 februari 1895 – op bijna zeventienjarige leeftijd – vermoedelijk aan een long- en hersenvliesontsteking. Er werd 60.000 gulden voor haar stoffelijk overschot geboden, maar na balseming en in een driedubbel doods-kistje werd ze per stoomschip terug naar Antwerpen vervoerd en vervolgens kwam ze per stoomtram in haar geboortedorp Ossendrecht aan. Als een sprookjesprinses lag ze opgebaard; van heinde en verre kwamen de mensen haar de laatste eer bewijzen. Op 8 maart 1895 werd ze op het plaatselijk kerkhof begraven.

Voor velen is de kermis het hoogtepunt van het jaar. Het verwonderen over ‘menselijke rariteiten’ heeft gaandeweg plaats gemaakt voor hoge en duivelssnelle attracties. De nostalgische kermis is nagenoeg verdwenen. Dit beeldverhaal brengt u aan de hand van geselecteerde foto’s en prentbriefkaarten terug in de tijd.

Boven: Op de kermis toont Sjef Verschueren Prinses Paulina: de levende pop en het kleinste vrouwtje ter wereld (48 cm groot) oftewel Paulina Musters (1878-1895) uit Ossendrecht. (Boekcover *Prinses Paulina*, geschreven door Mark Traa, 2012)

Rechts: Advertentie in: *Delfsche Courant*, 24 augustus 1879. (Bron: www.delpher.nl)

Druk te op de Osse kermis in 1980. (Foto: Paul van der Werff. Collectie: Stadsarchief Oss)

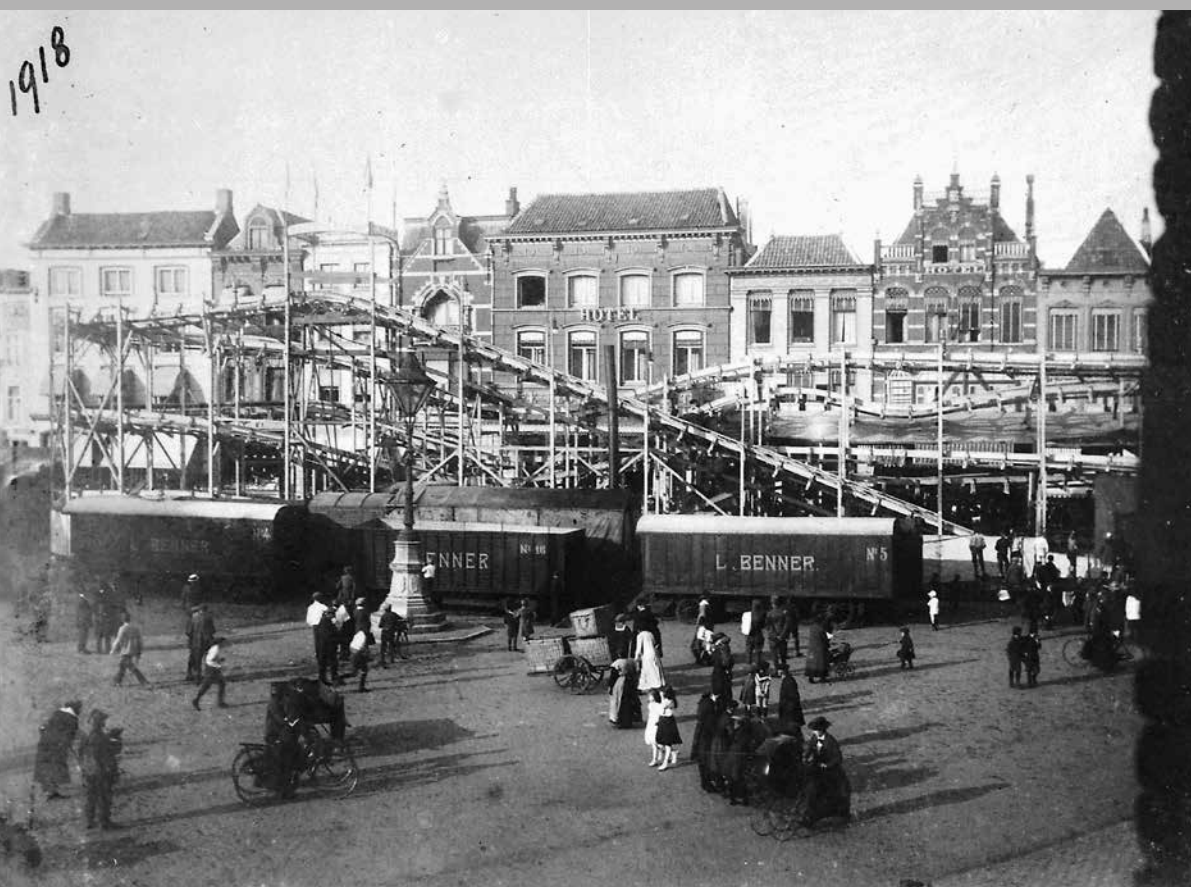
De rups en de rarekiek op de kermis, Waalre, circa 1907.
(Glasnegatief: Jan Bijnen. Brabant-Collectie, Tilburg University)

De broertjes Walter en Anton Danis (links) bij de speelgoedkraam op de Gastelsche kermis,
11 augustus 1907.
(Stereofoto: A.M.B. Smulders, notaris en amateurfotograaf in Oud-Gastel. Brabant-Collectie,
Tilburg University)

Benner's Feenpalast,
's-Hertogenbosch, 1918.
(Fotograaf onbekend.
Collectie: Erfgoed
's-Hertogenbosch)

Achtbaan Majestic Rail-
way van Laurent Benner,
's-Hertogenbosch, 1918.
(Fotograaf onbekend.
Collectie: Erfgoed
's-Hertogenbosch)

Zweefmolen van Adr. Huijgens, Bergen op
Zoom, 1930.
(Prentbriefkaart. Collectie: West-Brabants
Archief)

Draaimolen van carrouselhouder Hendrikus Roels-
van den Boom, Bergen op Zoom, 1930.
(Prentbriefkaart. Collectie: West-Brabants Archief)

PRINSES OSSI. De kleinste Dame ter wereld.
70 cm. groot, 21 jaar oud, 25 Kg. zwaar.

Prinses Ossi: de kleinste dame ter wereld. 70 cm groot, 21 jaar oud en 25 kg zwaar, 1910. (Prentbriefkaart. Collectie: West-Brabants Archief)

PRINS ANDRÉ DE KLEINSTE MENSCH TER WERELD
18 JAAR OUD, 70 C.M. GROOT, 15 K.G. ZWAAR.

Prins André: de kleinste mens ter wereld. 70 cm groot, 18 jaar oud en 15 kg zwaar, 1910. (Prentbriefkaart. Collectie: West-Brabants Archief)

ROBOT VOLTA

Miss Irene: The Electric Girl, Wondershow, 1910. (Prentbriefkaart. Collectie: West-Brabants Archief)

Lill: de levende buste zonder onderlijf en benen. 35 cm groot, 1910. (Impressario W. Zeugin-Braun) (Prentbriefkaart. Collectie: West-Brabants Archief)

Robot Volta: machine-mens of pop, 1910. (Prentbriefkaart. Collectie: West-Brabants Archief)

Maria Theresia 2 Meter 30 lang, de langste dame ter wereld

Maria Theresia: de langste dame ter wereld. 2 meter 30 cm lang, 1910. (Prentbriefkaart. Collectie: West-Brabants Archief)

Poppenkast op de kermis voor het warenhuis van Vroom & Dreesmann, 's-Hertogenbosch, circa 1935.
(Fotograaf onbekend. Collectie: Erfgoed 's-Hertogenbosch)

De schietent, Oss, circa 1960.
(Foto: Daan Scholte.
Collectie: Stadsarchief Oss)

Bij de gokkraam, Tilburg, 1964.
(Foto: Rees Diepen.
Brabant-Collectie, Tilburg
University)

Met volle vaart in de achtbaan, Oss, jaren '50.
(Foto: Daan Scholte. Collectie: Stadsarchief Oss)

De modellen zijn veranderd, de bedoeling is hetzelfde. Bots-auto's op de Osse kermis, jaren '50.
(Foto: Daan Scholte. Collectie: Stadsarchief Oss)

Net echt! Autoparcours op de Osse kermis, circa 1960.
(Foto: Daan Scholte. Collectie: Stadsarchief Oss)

Opoes in de mallenmolen tijdens de kermis, 's-Hertogenbosch, september 1930. (Fotograaf onbekend. Collectie: Erfgoed 's-Hertogenbosch)

Plezier voor jong en oud op de draaimolen, tijdens de kermis in een van de Maasdorpen in de regio Oss, jaren '50. (Foto: Daan Scholte. Collectie: Stadsarchief Oss)

Kermis op de Besterd, Tilburg, 1966. (Foto: Rees Diepen. Brabant-Collectie, Tilburg University)

